

Gyene István

A finn modell egyik kulcsa: SITRA

A mintegy másfél éve tartó gazdasági válság nyomán már a világ számtalan vezető politikusa és közgazdásza fogalmazta meg azon véleményét, hogy az elmúlt évtizedekben a liberális-piacközpontú gazdaságpolitika által vezérelt kapitalizmus fejlődéstörténete fordulóponthoz érkezett, s a jóléti állam egyfajta „újrahangolására” van szükség. A globalizáció kihívásai, a klímaváltozás, a társadalom elöregedése, a munkaerőpiacon mutatkozó problémák, a szociális háló fenntarthatósága – mind-mind olyan kérdések, melyek a gazdaságilag legfejlettebb országokat is igen érzékenyen érintik. Nem kivétel ez alól a világ jelenleg hatodik legversenyképesebb országaként számon tartott Finnország sem, ahol a siker titka az innovációs rendszer szisztematikus és innovatív megújításában, valamint a tudatos tervezés és „fontolva haladás” mentén kialakított intézményrendszerben rejlik.

Az egyik ilyen finn intézet a SITRA, amelyet a Finn Nemzeti Bank részeként a csúcstechnológiai ipar és a technológiai kutatás támogatására hívtak életre 1967 decemberében, a független Finnország kikiáltásának 50. évfordulóján. A SITRA napjainkban állami kockázati tőke-alapként, nemzeti innovációs közalapítványként, és think tank funkciót betöltő szervezetként egyaránt funkcionál, amely ugyan a finn parlament felügyelete alatt működik, de a parlamenti pártok befolyásától hagyományosan mentes. A SITRA ma a világ egyik legsikeresebb K + F finanszírozó közintézménye, amely az 1990-es évek óta elsősorban a tőkebevonáshoz még nem elég erős (pre-seed) kis- és közepes vállalkozásokat támogatja, illetve kapcsolja be az innovációba az új technológiák átadásával. Mindezek mellett az intézet rendszeresen közzéteszi saját – sok esetben igen provokatív – kutatási eredményeit is, amelyek a kutatás-fejlesztés terén az egyes területekhez kapcsolódóan sokszor általánosan elfogadott, meggyökeresedett „igazságokat” kérdőjeleznek meg.

A SITRA feladatait szabályozó törvény kimondja, hogy a szervezet elsődleges célja az ország stabil és kiegyensúlyozott fejlődésének elősegítése, a gazdaság minőségi és mennyiségi növekedésének előmozdítása, valamint a nemzetközi versenyképesség megőrzése, gyakran

rendszerszintű, nagy horderejű változtatások által, amelyek egyaránt érintik a társadalmi struktúrákat, és a polgárok mindennapi életét. A SITRA körülbelül 100 főre tehető munkatársi gárdája folyamatosan a társadalmi változásokat előrelendítő stratégiai programokon dolgozik, de egyszerre mindig csak néhány kiemelt területre összpontosít.

A 900 millió eurós összegből gazdálkodó SITRA munkája elsősorban riportok, jelentések készítésére, stratégiai, kísérleti és fejlesztési projektek, valamint a vállalati finanszírozás és az üzleti fejlődés modelljeinek kidolgozására irányul, melyhez minden esetben társul a következő szempontok szem előtt tartása:

- a fejlesztési projektek a szükséges reformok gyökerét jelentik
- az átlátható, jól működő finanszírozás felgyorsítja a fejlesztési folyamatot
- a jövőbe tekintő munka segít az elkövetkezendő időszakra történő felkészülésben
- a stratégiai folyamatok véghezvitele a társadalmi kötelezettségek megvalósítását szolgálja
- a jelentésekben fellelhető információk segítik a politikai döntéshozatalt
- a kreatív ötletek működő üzletté alakíthatóak

Az intézmény tevékenysége a megszerzett ismeretek, a bevált gyakorlatok, az innovatív projektek megosztásával természetesen átvível a határokon. Ez éppen a SITRA egyik fő célkitűzése, hiszen a finn innováció alapját a szakértelem, a szilárd szakmaiságon nyugvó ágazati politika, s az egyre erősödő nemzetközi jelenlét képezi.

A szervezet legfőbb feladata ma az, hogy felgyorsítsa azokat a társadalmi változásokat, amelyek megfelelő feltérképezése válaszul szolgálhat a globális kihívásokra, amik közül Finnországban a népesség előregedése, az éghajlatváltozás, a globalizáció, a technológiai haladás, valamint a szakértői munka versenye számít a legégetőbbnek.

Manapság a SITRA-programok elsősorban az egészségügy, a közigazgatás, a nehézipar, a környezetvédelem, a vidékfejlesztés, és nem utolsósorban a kormányzat szintjén igyekeznek előmozdítani azokat a strukturális reformokat, amelyek az ország versenyképességének megőrzéséhez a jövőben feltétlenül szükségesek.

Jelenleg három nagy SITRA-program fut az országban, ezek a következők:

1. Települési program (2009-2013): a SITRA szerint a finn jólét gerincét a települések képezik, így elsőrangú feladat a vidék élhetőségének megőrzése, az ott élő emberek életszínvonalának fenntartása. Ehhez azonban a jelenlegi önkormányzati szolgáltatói modell átdolgozására van szükség, amely igazodik az öregedő társadalom megváltozott igényeihez, a regionális különbségekhez, valamint sikeresen kezeli a munkaerő-hiány okozta problémákat. A cél a szolgáltatások egy részének privatizációja, a hatékonyság növelése, a termelési struktúrák korszerűsítése.
2. A gépipar növekedési programja (2008-2011): a finn gépipar mind a mai napig meghatározó a nemzetközi szinten, de ahhoz, hogy ez a jövőben is így maradjon, új működési modellre van szükség az alvállalkozói hálózatok szintjén. A SITRA programja a kis- és középvállalkozások versenyképességének javítására, a cégek nemzetköziesedésére, a hálózatépítésre, és a szakértelem fenntartására fókuszál.
3. Energiaprogram (2008-2012): a SITRA állásfoglalása szerint az energiatakarékosság kérdésköre nemcsak a vállalatok és az állami szféra oldaláról jelent igen fontos kihívást, hanem az állampolgárok szempontjából is. A szervezet energiaprogramjának célja, hogy Finnország gyors átmenetét mozdítsa elő az energiahatékony társadalom irányába, valamint minél nagyobb mértékben ösztönözze a finn lakosságot az energiatakarékosságra. A program az energiafelhasználás hatékonyságának növelésére és a fenntartható fejlődést elősegítő energetikai megoldások kutatására is kiemelkedő figyelmet fordít.

Bár egy ország gazdasági versenyképességének növelését és a „jóléti társadalom” fenntartását gyakran tekintik egymással ellentétesnek, vagy egymást kölcsönösen kizáró célnak, Finnország a legjobb példa arra, hogy a jóléti állam nem feltétlenül összeegyeztethetetlen az információs társadalommal és egy dinamikus gazdaság működtetésével. A SITRA alapítói már évtizedekkel ezelőtt pontosan felismerték azt, hogy a globális versenyképesség kívánalma, valamint a társadalom jóléte csak akkor lehet kompatibilis egymással, ha a nagy társadalmi ellátórendszerek megújítása folyamatos, és ha kell, a változtatás széles körű. A változó világban Finnország előnyére válik a társadalom egységessége, a gyors politikai

döntéshozatal gyakorlata, a kiváló oktatási rendszer, valamint a magas technológiai szakértelem. A finnek titka még az is, hogy a SITRA-nak a különböző kutatóműhelyeken túl az innovációban érdekelt szinte valamennyi társadalmi szereplőt sikerült a legfőbb céljainak megnyernie, így ma igen széleskörű és intenzív párbeszéd jellemzi a finn tudományos életet. A szervezet az ország sorsáért való kollektív felelősségvállalás jegyében különösképp sürgeti a politikai pártok közötti párbeszédet is, ennek elősegítésére például folyamatosan találkozókat szervez az ország kétszáz legbefolyásosabb embere számára. A finn példa hazánk számára sok szempontból iránymutató lehet, főleg annak tudatában, hogy a két ország gazdasági fejlettsége még néhány évtizeddel ezelőtt is szinte azonos volt. Bár Finnország esete azt bizonyítja számunkra, hogy egy ország felemelkedésére mindig van lehetőség, azt nem szabad elfelejtenünk, hogy általános recept nincs, a megoldást jelentő kitörési pontokat minden nemzetnek magának kell megtalálnia.